

دانشگاه تربیت و شهید رجایی

طراحی و مدیریت منظر در طبیعت پیرامون

از نگاه مردم

نویسندگان: راشل کاپلان، استفن کاپلان و روبرت ریان

مترجم: علی شرقی، مدرس دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

سر شناسه	کاپلان، استیون، ۱۹۲۶-م.
عنوان و نام پدید آور	Kaplan, Stephen طراحی و مدیریت منظر در طبیعت پیرامون از نگاه مردم / راشل کاپلان، استیون کاپلان و روبرت ریان؛ مترجم علی شرقی؛ ویرایش علمی عبدالحمید قنبران.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	(۲۱۶ ص:، مصور.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۶۵۱-۹۷-۹
یادداشت	عنوان اصلی: c1998 With people in mind: design and management of everyday nature.
موضوع	انسان - تأثیر محیط
موضوع	روان شناسی محیط زیست
موضوع	محیط زیست - مدیریت
شناسه افزوده	کاپلان، ریچل، ۱۹۵۲-م.
شناسه افزوده	Kaplan, Rachel
شناسه افزوده	رایان، روبرت ال.
شناسه افزوده	Ryan, Robert L.
شناسه افزوده	شرقی، علی، ۱۳۴۷- مترجم
شناسه افزوده	قنبران، عبدالحمید، ویراستار
شناسه افزوده	دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
رده بندی کنگره	۱۳۹۰ : ۲۳۲/۷۸۲۵ GF۵۱/۴۲۵۲
رده بندی دیویی	۲۳۲/۷۸۲۵
شماره کتابشناسی ملی	۲۵۲۹۷۵۹

راشله تربیت دبیر شهید رجایی

عنوان	طراحی و مدیریت منظر در طبیعت پیرامون از نگاه مردم
ترجمه	علی شرقی
ویراستار علمی	دکتر عبدالحمید قنبران
نوبت چاپ	چاپ اول ۱۳۹۰
انتشارات	دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
لیتوگرافی	رضا
چاپ	ناطقی
ویراستار ادبی	ص. سلمانی نژاد مهرآبادی
ناظر فنی	غلامرضا کارگریان مروستی
طرح جلد	هادی عارفی
تایپ و صفحه آرایی	دلریا جعفری
شمارگان	۱۰۰۰ جلد
قیمت	۴۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۶۵۱-۹۷-۹
ISBN: 978-964-2651-97-9	

کلیه حقوق این اثر برای مولف و دانشگاه تربیت دبیر شهیدرجانی محفوظ است.

نشانی: تهران، لویزان - کد پستی ۱۶۷۸۸ - صندوق پستی ۱۶۲ - ۱۶۷۸۵ - تلفن: ۲۲۹۷۰۰۶۰ - ۹

نمابر: ۲۲۹۷۰۰۷۰ پست الکترونیک sru@srttu.edu

فهرست

مقدمه مترجم

مقدمه نویسندگان

تقدیر و تشکر نویسندگان

بخش اول - شرح و توضیح یک روش: مردم و طبیعت	۱.....
فصل ۱ استفاده از الگوها	۴.....
فصل ۲ برخی از ویژگی‌های انسانی	۹.....
بخش دوم - روبرو شدن با چالش‌ها	۳۳.....
فصل ۳ نگرانی‌ها و مطلوبیت‌ها	۳۵.....
فصل ۴ مسیریابی	۵۳.....
فصل ۵ محیط‌های بازسازنده	۷۳.....
بخش سوم - طراحی و مدیریت فرصت‌ها	۸۵.....
فصل ۶ ورودی‌ها و جدا کننده‌ها	۸۷.....
فصل ۷ پیاده‌روی و مسیرهای آن	۹۵.....
فصل ۸ مناظر و چشم اندازها	۱۰۵.....
فصل ۹ مکان‌ها و عناصر آنها	۱۱۵.....
بخش چهارم - طبیعت از دیدگاه مردم	۱۲۷.....
فصل ۱۰ جذابیت‌های مردم پسند	۱۲۹.....
فصل ۱۱ ترکیب اجزا باهم	۱۵۳.....
پیوست: ماتریس الگوها و موضوع‌ها	۱۶۹.....
فهرست موضوعی	۱۷۳.....
فهرست الفبایی	۱۹۵.....

مقدمه مترجم

آموزش طراحی و معماری منظر در ایران نسبت به معماری ساختمانی، بسیار نوپا است. در سال‌های اخیر تنها چند دانشگاه، آن هم در مقاطع کارشناسی ارشد، نسبت به آموزش آن اقدام کرده‌اند. به همین دلیل منابع علمی و کتابخانه‌ای برای آموزش این گرایش در طراحی و معماری و به زبان فارسی بسیار کم است و یا اگر وجود دارد در حاشیه معرفی و تحلیل آثار معماری قرار دارد. مطالعاتی که در مورد باغ و باغ‌سازی ایرانی وجود دارند مثال خوبی برای این نکته هستند. از طرفی معمولاً در ترجمه، مترجمان سعی می‌کنند به سراغ کتاب‌هایی با تاریخ چاپ جدید بروند تا ترجمه آنها از منابع به روز گرفته شده باشد. این علت باعث شده تا از کتاب‌های چاپ شده و مطرح در قبل از اجرای گرایش معماری منظر در ایران، غفلت شود. کتاب حاضر نیز از این دسته است. کتاب طراحی و مدیریت منظر پیرامون از دیدگاه مردم، همان‌طور که نویسندگان آن اذعان نموده‌اند، علاوه بر پرداختن به الگوها و موضوع‌های منظر و طبیعت پیرامون به احساس و نظر مردم در مورد آن نیز می‌پردازد. این روش دو دلیل عمده دارد. اول اینکه اشغال نیز خود جزئی از طبیعت است و بالتبع هر عاملی که برای وجود طبیعت مفید یا مضر باشد، برای انسان نیز مفید یا مضر بوده و او ذاتاً نسبت به آنها واکنش مثبت و منفی نشان می‌دهد. دوم اینکه برخلاف طراحی ساختمان و معماری که تماماً بشرساخت می‌باشد، معماری منظر طبیعی است و دخالت بشر در آن در حد تغییرات مختصر و ترکیب عناصر محیط و منظر با یکدیگر و آن هم به شکل طبیعی می‌باشد؛ که در این راستا نیز لحاظ کردن نظر مردم به عنوان کاربران آن، می‌تواند مفید و مؤثر باشد.

این کتاب در چهار بخش و یازده فصل، چهل و پنج الگوی فضایی و طراحی را برای بهبود طبیعت و منظر پیرامون پیشنهاد می‌کند. نویسندگان برای رسیدن به این الگوها حدود سی سال تلاش و پژوهش کرده‌اند که ماحصل آن در تئوری بازسازی خستگی ذهن¹ و در بخش اول کتاب به طور کامل شرح داده شده است. همچنین شیوه‌ای برای رسیدن به نتایج ارائه نموده‌اند که در نوع خود، برای دستیابی به نظرات کاربران در مورد محیط طبیعت پیرامون بسیار مفید و مؤثر است. در این شیوه از پرسش‌نامه‌های تصویری دارای تصاویر دسته بندی شده منظر و محیط بر اساس الگوهای طرح شده، برای جمع آوری نظرات مردم، به عنوان کاربران محیط و منظر استفاده شده است و مستقیماً با پرسش احساس آنها نسبت به هر تصویر، مباحث موضوع مورد پژوهش، تهیه و تحلیل و نتیجه‌گیری می‌شوند. این شیوه تحقیقی، بسیار کارآمد است؛ چرا که جان کلام هر منظر، تصویری از آن است که به چشم مردم می‌آید. زبان و کلام منظر زبانی تصویری است؛ بنابراین دیننی است؛ نه شنیدنی، و اگر بیننده‌ای احساس خود را نسبت به این زبان اشتباه بیان کند، مجموع بینندگان قطعاً نظری صحیح و درست را ارائه خواهند داد. در حال حاضر و در بسیاری از دانشکده‌هایی که در مورد معماری منظر، تحصیلات

تکمیلی انجام می‌شود، استفاده از این روش در جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل و نتیجه‌گیری به کمک آن، یکی از رایج‌ترین شیوه‌ها است.

در پایان کتاب منابع فراوانی که نویسندگان از آن بهره برده‌اند؛ عیناً آورده شده است و به خوانندگان محترمی که قصد مطالعه بیشتری را دارند توصیه می‌شود به آنها نیز مراجعه نمایند. البته باید گفت مانند هر اثر ترجمه شده‌ای، ترجمه این کتاب نیز خالی از اشکال نیست. در ترجمه برخی از لغات و اصطلاحات سعی شده است تا معادل فنی رایج آن به کار رود و در صورت نبودن آن، ترجمه نزدیک به محتوی و یا لغت‌نامه‌ای آن ارائه شده است. لذا پیشاپیش از یادآوری و اطلاع اشتباهات احتمالی توسط خوانندگان محترم تشکر نموده و استقبال می‌کنم. امیدوارم تلاش حاضر که پیش روی شماست مفید و مؤثر واقع شود.

علی شرقی

دانشکده معماری و شهرسازی

دانشگاه تربیت دبیر شهید رجانی

www.ketab.ir

مقدمه نویسندگان

حدود سی سال پیش، درست زمانی که ما مطالعه در مورد رابطه انسان و طبیعت را شروع کردیم، تحقیقات اندکی در این زمینه وجود داشت. آن زمان خیلی ملموس نبود که مردم محیط های طبیعی را به محیط های بشرساخت ترجیح می دهند. مردم ذهنیتی فراتر از ایجاد سرگرمی های لذت بخش از طبیعت نداشتند؛ بنابراین ما تحقیق در این زمینه را با امیدواری به دو نکته ذیل شروع کردیم: امید به یافتن الگوهای مناسب و کافی برای ساختن یک تحقیقات علمی؛ و یافتن تأثیرات مفید نتایج این تحقیقات بر روی طراحی و مدیریت مناظر طبیعی.

امید اول ما در طبیعت پیرامون وجود داشت. اما به فراوانی الگوها و سختی کشف قواعد آنها واقف بودیم. عمده تحقیقات، حاکی از این مشکل بود که مردم و محیط طبیعی پیرامون، رشد قابل توجهی کرده اند؛ لذا تحقیق در این باب استقامت و پایداری زیادی می طلبد.

برای تحقق خواسته دوم، به همین اندازه خوش بین نبودیم. وقتی به اطراف خود نظر می اندازیم، ایده های شگرفی از طراحی و هدایت محیط های طبیعی با ذهنیت مردمی وجود دارد؛ اما نمونه های فراوانی نیز مشاهده می شوند که اثری از خلاقیت فکری در آنها یافت نمی شود تا به الگوهای تحقیق بدل شوند. این نکته مایوس کننده بود و روش آسانی برای یافتن ادبیات تحقیق و بیان آن، به نحوی که واجد پیشنهادات سودمندی باشد، وجود نداشت.

کتاب حاضر می گوشت تا مشکل پیش گفته را به تصویر بکشد. در این کتاب تلاش کرده ایم تا روش تحقیقی، ساده، مستقیم و عملی را برای دانشجویان خود، دیگر دانشجویان و همکارانمان خلاصه کرده و پایه ریزی کنیم. سعی شده است کتاب قابل فهم، سودمند و قابل انعطاف باشد. کتاب حاضر رساله جامعی نیست؛ اما در بسیاری از موقعیت ها و زمینه های مرتبط دارای نمونه های فراگیر و جامعی است. مباحث کتاب، بیشتر از حل مسئله می گوشت تا حس مشارکت را تقویت کند و بر فضاهای کوچک بیش از فضاهای بزرگ و بر ابعاد روان شناسانه بیش از جزییات فیزیکی و خصوصیات مکانی تأکید می کند. با استفاده از فرضیه ها و تحقیقات قصد داشتیم تا کتاب راهنمایی برای خواننده باشد، تا با تأکید بر جنبه های انسانی، تشویق شود در چهارچوب های پیشنهادی دانش خود را بیازماید.

برای مهیا کردن بستر فکری کتاب، مخاطبین گوناگونی داشتیم؛ از اشخاصی که تنها چند میله چوبی در زمین قرار داده بودند تا مسئولان طراحی و مدیریت پارک ها، مناطق حفاظت شده، مناظر و محوطه های شرکت ها و سازمان ها و بسیاری از افراد دیگر مرتبط با مکان های طبیعی. این افراد از طیف وسیعی از مهارت ها و دانش محیطی برخوردار بودند. بسیاری از آنها دانش خوبی از احتیاجات اکوسیستم محیط پیرامون خود و طبع مردم در رابطه با محیط، حتی بیشتر از حد نیاز شغلی خود دارند که در پروژانیدن محیط به آنها کمک می کند. برخی دیگر از مخاطبین احیاناً دارای دانش هایی در زمینه معماری و طراحی به نسبت کار تحقیقاتی بودند که درک بهتری در زمینه های کاری به آنها می بخشید.

ممکن است کسانی دیگر موضوعاتی را جسته و گریخته مطالعه کرده باشند که در این کتاب مجدداً طرح شده‌اند؛ اما ما به دنبال شکل منظمی از ارائه اطلاعات و تحقیقات بوده‌ایم.

امیدواریم همه اشخاص صاحب نظر که با این کتاب سروکار دارند از این دستمایه، که دارای چارچوب فکری و نظریه‌ای منسجم است، بهره‌مند شوند. علاوه بر این، امید داریم خوانندگان، بخصوص طراحان و مدیران محیط‌های طبیعی، این کتاب را در توجیه آنچه تاکنون انجام می‌دادند و در مواجهه با مردمی که با آنها سروکار دارند، برای ایجاد یک محیط آرامش بخش و معقول مفید یافته باشند.

هر یک از ما سه نفر در شکل‌گیری این کتاب نقش‌های متفاوتی داشتیم. سهم راشل کاپلان و استفان کاپلان در هنگامی که یک گروه نوشتاری و تحقیقی را تشکیل داده بودند؛ در حجم کلی کتاب کاملاً متمایز است. استفان کاپلان با استفاده از نمونه‌های کاربردی، تلاش مضاعفی در ایجاد چارچوب شناخت در کتاب از خود نشان داده است. از سوی دیگر راشل کاپلان بیشترین اقتباس‌ها را از فرضیه‌ها و نتایج تحقیقات دیگر در نمونه‌های کتاب گنجانیده است. نفر سوم گروه، روبرت ریان، طرح‌ها، ترسیم‌ها، تهیه بسیاری از عکس‌ها و انتخاب تصاویر و عناوین را انجام داده است. علاوه بر این او تهیه منابع گسترده کتاب را عهد دار بوده است. سرانجام اینکه، این کتاب علاوه بر زحمات مشترک تیم فوق حاصل اشارات و بازتاب اندیشه‌های بسیاری از صاحب نظران دیگر نیز می‌باشد.

همانند کتاب‌های گذشته ما، این کتاب نیز علاوه بر دغدغه‌های فکری و اخلاقی و حتی بیشتر از آنها با مشکلات مالی درگیر بوده است. برای گرفتن حق التألیف کتاب، در پی یافتن مؤسسه‌ای بودیم که از حقوق مولف و مردم بخوبی محافظت کند. خوشوقتیم که برای این کار، یک مؤسسه مناسب و امید بخش به نام اعتماد برای مردم زمین^۲، پیدا کردیم. انعطاف و مهارت این مؤسسه ما را عمیقاً تحت تأثیر قرار داد. ما با مشارکت این سازمان جرات یافتیم تا روی طبیعت پیرامون و اهمیت آن در ذهن مردم بهتر متمرکز شویم. رئیس مؤسسه، مارتین روزن، در مصاحبه‌ای با مجله مردم و زمین با اشاره به دره زیبای یوزمیت^۳ در کالیفرنیا، جان کلام را در چند کلمه به زیبایی بیان کرد:

آنجا چشم اندازی صرفاً شورانگیز و شگفت آور نیست؛ بلکه مستحق بزرگداشت و حفاظت نیز می‌باشد. ما اهمیت مناظر خیلی نزدیک را به خوبی تشخیص می‌دهیم. دریاچه‌ای کوچک در همسایگی شما شاید به معروفیت دریاچه والدن^۴ نباشد؛ یا آبشار محلی شما ممکن نیست آبشار نیاگارا^۵ باشد؛ اما این مکان‌های به ظاهر کم اهمیت بنیان‌های روزانه ما را می‌سازند.

2 - Trust for Public Land

3 - Yosemite and Grand Canyons

4 - Walden

5 - Niagara fall

تقدیر و تشکر نویسندگان

اتفاقاتی که در چند سال اخیر منجر به پیدایش این کتاب شد، در ما یک احساس دین نسبت به جان دیور به وجود آورد. جان دیور به عنوان مدیر واحد منابع طبیعی شهر شیکاگو در ایستگاه تحقیقات جنگل‌های شمال مرکزی، علاوه بر حمایت مالی از تحقیقات این کتاب، در تمام طول تحقیق مشوق بزرگی برای ما بود.

در تهیه و نگارش بسیاری از قسمت‌های کتاب، ما مدیون همکاری اشخاصی هستیم که در پیدایش نتایج، تأثیرات بارزی داشتند. همین‌طور از نقد برخی صاحب نظران سود بردیم. بسیاری از ایشان همان‌گونه که شغلشان ایجاب می‌کرد، بسیار خبره بودند. مدیران مراکز تفریحی درون شهری مانند پارک‌ها، معماران محیط و منظر، گروه‌های نگهداری خدمات محیطی شهری و محلی مانند حافظان پارک‌ها و فضاهای سبز و طبیعی شهرداری‌ها، گروه‌های غیر دولتی دوستدار محیط زیست و مؤسسات ویژه گرافیک محیطی از این دسته بودند. به این جمع باید گروه‌های دارای تحصیلات دانشگاهی مانند مهندسان معماری منظر، برنامه ریزان محیطی و منابع طبیعی و تفریحی و محققان علوم اجتماعی در بخش مدیریت ارزیابی تحقیقات و برنامه ریزی منابع طبیعی ایالات متحده را نیز اضافه نمود.

در اینجا تشکر ویژه‌ای نیز از صاحب نظرانی که در نسخه اولیه کتاب و پیش‌نویس آن ما را یاری دادند، از جمله دیوید بورنمن (D. Borneman)، گوردون برادلی (G. Bradley)، جerald کلارک (G. Clark)، جان کاردول (J. Cardwell)، سینثیا کارلیسل (C. Carlisle)، جنیفر کلبی (J. Colby)، جف کوربین (J. Corbin)، جف درینگ (J. Dehring)، کتی دیکات (K. Dickhut)، لوسی فورتین (L. Fortin)، پاول گوستر (P. Gobster)، روبرت گرس (R. Grese)، ویلیام هامیت (W. Hammitt)، ماتیو هیومن (M. Heumann)، روجر هسترلی (R. Hoesterey)، جون لایوسیر (J. Labossiere)، راکي رگلر (R. Riegler)، توماس استنلی (T. Stanley)، اندی استون (A. Stone) و ویلیام سولیوان (W. C. Sullivan) داریم. بخصوص به خاطر ارائه نکات هوشمندانه، سپاسگزار روبرت بیکسلر (R. Bixler) مارین اوستین (M. Austin) توماس هرزوغ (T. Herzog) و جانت تالبوت (J. Talbot) هستیم.

جا دارد از تمام کسانی که عکس‌هایشان در این کتاب استفاده شده است، و از شکیبایی، مهارت کارکنان بخش عکس پردیس دانشگاه میشیگان، بخصوص از خانم جانت ریان به خاطر بردباری و مشارکتش در انجام سفرهای متعدد برای تهیه عکس، تشکر کنیم.

در پایان ذکر این مطلب خالی از لطف نیست که تحقیقات این کتاب در دوران تهیه، از سؤالات روشنگرایانه و هوشمندانه بسیاری از دانشجویان و همکاران مخاطب آن از دور و نزدیک، بهره شایانی برده است و ما از اینکه با دانشجویان ممتازی در طول این مدت کار کردیم و درگیر مباحث فنی با آنان بودیم، بسیار خوشحال هستیم. این کتاب بازتابی از دانش و خرد بسیاری از افرادی است که نامی از آنها برده نشده است.